

Suç İşlemiş Kadınların Sosyodemografik Özellikleri, Anne-Baba Tutumları ve Öfke İfade Biçimlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Sociodemographic Characteristics, Parental Attitude and Anger Expression Among Female Offenders

Huriye Ersen¹, M. Cem İnem², Nedim Havle¹, Ferhan Yener¹, Nesrin Karamustafalıoğlu², Derya İpekçioğlu¹

¹Uz.Dr., ²Doç.Dr., Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul

ÖZET

Amaç: Suç ile öfke, şiddet ve aile tutumu arasında ilişki olduğu belirtilmektedir. Kadın suçluluğu konusunda az sayıdaki araştırmada ise daha çok demografik veriler, kadını suça iten sosyokültürel ve ekonomik faktörler üzerinde durulmaktadır. Psikiyatri pratiğinde kadın suçluluğu konusunda eksiklik nedeniyle, bu çalışmada suç işlemiş kadınların sosyodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin araştırılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmaya İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 176 kadın hükümlünün 102'si dahil edilmiştir. Kontrol grubu ise sağlıklı, daha önce cezaevi yaşantısı olmayan 77 kadından oluşmaktadır. Kişiler çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul edenlere "veri formu", "çok boyutlu öfke ölçeği" ve "anne-baba tutum ölçeği" uygulanmıştır. **Bulgular:** Suç işlemiş kadınlarda eğitim düzeyi ve gelir seviyesi düşüktü. Boşanmış ve evli kadınlarda suç oranı daha yüksek tespit edildi. Hükümlü kadınlarda, alkol, madde kullanımı oranı belirgin olarak yüksekti. Öfke ölçeği değerlendirmesinde ise "öfkeye yol açan etmenler" dışındaki tüm parametrelerde anlamlı derecede farklılık görülmüştür. Anne-baba tutumları değerlendirildiğinde her iki grupta da otoriter aile yapısı dikkat çekmektedir. **Sonuç:** Kadınların suç oranının düşük olması nedeniyle hükümlü kadınlarda öfke ve öfke kontrolü göz ardı edilmektedir; bu konu kadın cezaevlerinde rehabilitasyonun bir amacı olmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Kadın suçluluğu, öfke ifadesi, anne-baba tutumu.

SUMMARY

Objectives: It is suggested that anger, violence and parent's attitude have a relation with crime. Mostly, demographic features, sociocultural and economic factors that lead women for the criminal act are emphasized in a few studies about women criminality. Due to the lack of data about female delinquency in psychiatric practice, we aimed to investigate socio-demographic characteristics, parental attitude and anger expression manners among female offenders. **Method:** Of the 176 incarcerated women in Istanbul Bakirkoy Women Jail, 102 women were participated in the study. Control group was composed of 77 healthy women who had never a prison life. All individuals were informed about the study and "data form", "multidimensional anger inventory" and "parental attitude scale" were applied for whom accepted to participate. **Results:** The educational and income levels were lower in female offenders. Divorced and married women were obtained to have higher crime rate. Alcohol and substance abuse rates were significantly higher in incarcerated women. In anger inventory, significant difference was obtained in all the parameters except "factors that cause anger". Authoritarian family structure has drawn attention in parental attitude scale in both of the groups. **Conclusion:** Anger and anger control are ignored in incarcerated women due to low frequency of crime in women; this matter should be one of the aim of rehabilitation in women jail.

Key Words: Women criminality, anger expression, parental attitude.

(*Klinik Psikiyatri 2011;14:218-229*)

GİRİŞ

Son yıllarda ekonomik ve sosyal yapıdaki hızlı değişimler kadınların toplum içindeki rollerinin farklılaşmasına neden olmuştur. Kadının ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamda artan şekilde yer almaya başlamasıyla birlikte "kadın suçluluğu" üzerindeki ilgi artmışsa da yeterli değildir.

Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların çok daha az suç işlediği bilinmektedir. Ülkemizde kadın suçlu sayısının tüm suçlu sayısına oranının %2.5-3.5 olduğu belirtilmektedir (Cansunar ve ark. 1997). Suç ve suçluluk konusundaki çalışmalar suçun yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, meslek, yerleşim yeri, siyasal ve ekonomik dalgalanmalar, coğrafi koşullar gibi birçok faktöre bağlı değişiklikler gösterdiğini kanıtlamıştır (İçli ve Ögün 1988).

Şiddet ve suç dendiğinde kuşkusuz en önemli faktörlerden biri de bireyin aile yapısıdır. Anne-baba tutumu başlığı altında; demokratik, baskıcı ve otoriter, reddedici, aşırı koruyucu, tutarsız tutumlar tanımlanmaktadır (Aslan 2005). Ergenlerde yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ergenin şiddet davranışı gösterme ve suç işleme durumu ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur ve aile içi ilişkilerde ilgisizlik, ihmal, reddedilme yaşantıları olan çocukların antisosyal ve saldırgan davranışlar için büyük bir risk taşıdığını göstermektedir (Loeber 1990, Dahlenberg 1998, Kızmaz 2006, Tolan ve ark. 1997, Avcı 2006, Balcıoğlu ve ark. 2000). Ebeveynin katı fiziksel ceza kullanımının, gençlerdeki şiddet ve suç işlemeyi arttırdığı gözlenmiştir (Moeller 2001). Bu tip ailelerde yetişen gençlerin, karar verme ve düşüncelerini ifade etmede güçlükler yaşadığı ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Garbarino 1991).

Öfke duygusu farklı şekillerde yaşanmasına rağmen, şiddetle sonuçlandığında yıkıcı ve kişi için problem oluşturabilen bir duygu haline gelebilmektedir. Şiddet, saldırganlık ve suç işleme davranışları ile öfke arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar, öfkenin otomatik bir şekilde saldırganlık ve şiddetle birlikte ortaya çıkmasa da çoğu kez saldırgan davranışın başlatıcısı durumunda olduğunu ortaya koymaktadır (Nuglet ve Campling 1997, Rupp ve Vodanovich 1997). Ayrıca araştırmalar öfke duygusunun cinsiyete göre değişkenliğine işaret etmek-

tedir. Erkekler kadınlara kıyasla öfke duygularını daha doğrudan ifade ederken kadınların ifade biçimi daha dolaylı olmaktadır (Balkaya ve Şahin 2003, Sharkin 1993).

Kadın suçluluğu incelendiğinde, kadınların özellikle adam öldürme ve adam yaralama gibi suçları büyük çoğunlukla kendilerini korumak için işledikleri görülmektedir. Bu tür suçların genelde kötü muamele gören, dayak yiyen kadınlarda aniden görülen şiddetli tepki sonucu ortaya çıktığı ve önceden planlanmadığı belirtilmektedir (Ortaköylü ve ark. 2004). Kadının saldırgan davranışlara maruz kalmasına rağmen yaşadığı ilişkiyi devam ettirme eğiliminde olmasının nedeninin yaşadığı öfkeyi ve şiddeti inkar etmesi olabileceği ileri sürülmektedir (Wodarski 1987).

Tüm bu bilgiler ışığında öfke, şiddet, suç ve aile tutumu arasında yoğun bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Kadın suçluluğu konusunda yapılan araştırmalarda ise daha çok demografik veriler, kadını suça iten sosyokültürel ve ekonomik faktörler üzerinde durulmaktadır. Kadın suçluluğu ve kadını suça iten faktörler psikiyatri gündeminde kapsamlı ve her boyutu ile incelenmesi gereken konulardır; böylece yeni psikiyatrik yaklaşımlar ve gerekli rehabilitasyon programları ortaya koyulabilir. Fakat belki de kadınların suç oranının düşük olması veya kadının birey olarak toplumda geri planda olması nedeniyle hükümlü kadınlarda öfke ve öfke kontrolü göz ardı edilmektedir. Biz literatürde suç işlemiş kadının anne-baba tutumu ve öfke ifade biçimi hakkında herhangi bir çalışmaya rastlayamadık. Bu alandaki eksiklik nedeniyle, bu çalışma ile suç işlemiş kadınların sosyodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın yapıldığı sırada İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 669 tutuklu, 244 hükümlü kadın bulunmaktaydı. Katılımcıların en az ilkokul mezunu olması şartı arandı ve dışlama kriteri olarak genel sağlık durumunu önemli düzeyde etkileyebilecek fiziksel ve nörolojik bir hastalığının olması, terör suçundan ve/veya organize suçlardan hüküm giymiş olması ve yabancı uyruklu olması olarak belirlendi. İlkokul mezunu

olmayan 37 kadın, terör suçundan hüküm giymiş 12 kadın, organize suçlardan hüküm giymiş 1 kadın ve yabancı uyruklu 18 kadın çalışma kriterlerine uygun olmadığından çalışma dışı bırakılmış ve 176 kadın hükümlüye ulaşılmıştır. Çalışmanın amacı ve içeriği ayrıntılı bir şekilde her katılımcıya sözlü olarak anlatılmış ve çalışmaya katılmayı kabul edenlere "veri formu", "çok boyutlu öfke ölçeği" ve "anne-baba tutum ölçeği" verilmiştir. Her katılımcı, kendisine verilen form ve ölçekleri yalnız olarak ayrı bir bölümde ve araştırmacının gözetimi altında doldurarak aynı gün araştırmacıya teslim etmişlerdir. Araştırma değişik günlerde farklı hükümlü grubundaki kadınlara uygulanmıştır. Çalışmaya katılmak istemeyen, ölçekler dağıtıldığı halde doldurmayan ve ölçekleri hatalı dolduran 74 kadın değerlendirme dışı bırakılmıştır. Çalışmaya cezaevinde bulunan toplam 102 hükümlü kadın alınmıştır. T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nden çalışma için gerekli yasal izinler alınmıştır.

Kontrol grubu ise; sağlıklı, daha önce herhangi bir suçtan dolayı cezaevi yaşantısı olmayan; çalışma grubuna, yaş, eğitim, sosyoekonomik düzey, gelir dağılımı ve medeni hal açısından benzeyen, İstanbul'da farklı bölgelerde yaşayan en az ilkokul mezunu rastgele seçilmiş 77 gönüllü kadından oluşmaktadır. Kişiler çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul edenlere yazılı onamları alınarak "veri formu", "çok boyutlu öfke ölçeği" ve "anne-baba tutum ölçeği" uygulanmıştır. Gruplar, sosyoekonomik özelliklerini ortaya koyan veri formu uygulanarak eşleştirilmiştir. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden etik kurul onayı alınmıştır.

GEREÇLER

Veri formu: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen; yaş, medeni hal, eğitim, çalışma yaşamı, sosyoekonomik durum, yaşam öyküsü, madde kullanım öyküsü, daha önce psikiyatrik başvuru olup olmadığı, aile öyküsü gibi bilgilerin araştırıldığı formdur.

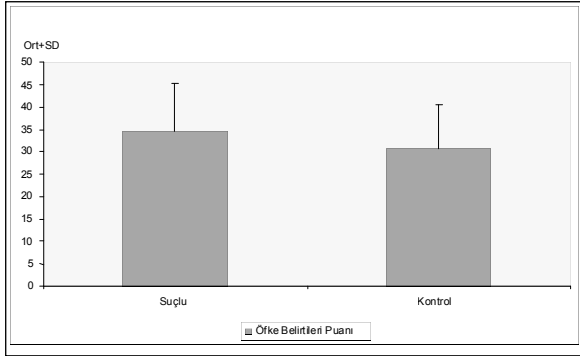
Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ): Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen ve kişilerin öfke

konusundaki duygu, düşünce ve tutumlarını belirlemeyi amaçlayan ve beş bölümden oluşan bir ölçektir. İlk bölümde "Öfkeli olduğunuzda aşağıdaki belirtiler sizde ne sıklıkla ortaya çıkar" sorusu sorulmakta ve toplam 14 madde verilerek, öfkenin fiziksel belirtileri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bölüme "Öfkeye İlişkin Belirtiler" adı verilmektedir. "Öfkeye Yol Açan Etmenler" adı verilen ikinci bölümde, öfkenin oluşmasına neden olan toplam 41 ifade sıralanmakta ve bu ifadelerin ne kadar öfke uyandırdığı sorulmaktadır. Üçüncü bölüme "Öfke İle İlişkili Düşünceler" adı verilmektedir. Otuz maddeden oluşan bu bölümde "Aşağıdaki düşünceler aklınızdan ne sıklıkla geçer" sorusu sorulmaktadır. "Kişiler Arası Öfke Tepkileri" adı verilen dördüncü bölüm 47 sorudan oluşmakta ve "Sizi öfkeliendiren bir insan karşısında aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz" sorusuna cevap aranmaktadır. Beşinci bölüm ise "Öfke ile İlişkili Davranışlar" olarak adlandırılmaktadır. "Sizi öfkeliendiren bir durumda kaldığımızda aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz" sorusu altında toplam 26 ifade yer almaktadır.

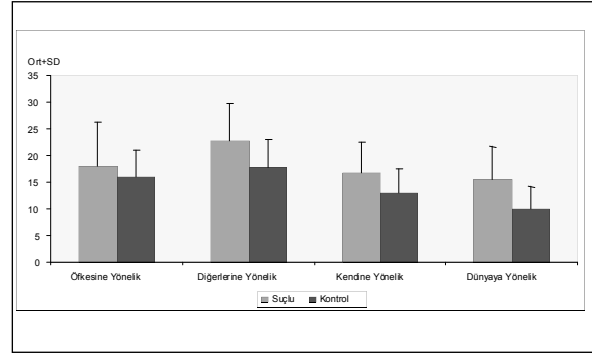
Anne-Baba Tutum Ölçeği: Likert tipinde 50 soru içeren bir ölçektir. Maddeler ifadeye tamamen katılmaktan hiç katılmamaya kadar uzanan beş kategoriye ayrılır. Bazıları olumlu bazıları olumsuz olarak ifade edilmiştir. Otoriter ve demokratik maddeler karışık olarak düzenlenmiştir. Böylece "evet" ya da "hayır" deme eğilimi nedeniyle ortaya çıkabilecek sistematik hatalardan kaçınıldığı düşünülmektedir. Kişiler her soruyu anne ve babaları için ayrı ayrı puanlamaktadır. Düşük puan otoriter, yüksek puan demokrat tutumu yansıtmaktadır. Bu ayırım için annede kesim puanı 185, babada 183 olarak bildirilmektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kuzgun (1973), Bilal (1984) tarafından yapılmıştır.

İstatistiksel Değerlendirme

Çalışmada SPSS for Windows version 15 istatistik programı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için NCSS (Number Cruncher Statistical System), 2007&PASS (Power Analysis and Sample Size), 2008 Statistical Software (Utah, USA) programı kullanıldı. Çalışma verileri değerlendirilirken

Şekil 1. Öfke belirtileri puanının gruplara göre dağılımı.

Şekil 2. Öfke ile ilişkili düşünceler puanlarının gruplara göre dağılımı.

tanımlayıcı istatistiksel metodların (Ortalama Standart Sapma), bunun yanı sıra niceliksel verilerin karşılaştırılmasında; normal dağılım gösteren parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Oneway Anova testi ve farklılığa neden çıkan grubun tespitinde Tukey HSD testi; iki grup karşılaştırmalarında ise Student t testi kullanıldı. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-Kare testi kullanıldı. Anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışma 102'si suç işlemiş, 77'si kontrol grubu olmak üzere toplam 179 kadın ile yapılmıştır. Suç işlemiş kadınların yaş ortalaması 35.8 ± 9.2 'dir. Suç işlemiş kadınların eğitim durumları incelendiğinde %52'sinin (n=53) ilkökul mezunu, %20.6'sının (n=21) lise mezunu, %17.6'sının (n=18) ortaokul mezunu, %9.8'inin (n=10) üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Medeni durumlarına göre suç işlemiş kadınların %39.2'si (n=40) evli, %27.5'i (n=28) boşanmış, %18.6'sı (n=19) bekar, %8.8'i (n=9) dul, %5.9'u (n=6) eşinden ayrı yaşamaktadır. Suç işlemiş kadınların %72.5'i (n=74) çocuk sahibidir. Cezaevine girmeden önceki toplam aylık gelir miktarı incelendiğinde; kadınların %35.3'ünün (n=36) 500 TL'nin altında, %39.2'sinin (n=40) 500-999 TL, %15.7'sinin (n=16) 1000-1999 TL, %9.8'inin (n=10) 2000 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir. Cezaevine girmeden önce kadınların, %52.9'u (n=54) gelir getirici bir işte çalışmaktadır. Kadınların, %67.6'sı (n=69) cezaevine girmeden önce kent merkezinde, %27.5'i (n=28)

gecekondu bölgesinde, %4.9'u (n=5) kırsal kesimde ikamet etmektedir. Cezaevine girmeden önce kadınların %35.3'ü (n=36) maddi açıdan yoksul, %61.8'i (n=63) orta halli, %2.9'u (n=3) zengin hissetmektedir. Gruplar arasında yaş, öğrenim durumu, gelir durumu, ikamet edilen yer, çalışma durumu ve maddi gelir ile ilgili düşünceleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$). Suç işlemiş kadınların ve kontrol grubunun karşılaştırmalı sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Suç işlemiş ve kontrol grubunun diğer tanımlayıcı özellikleri Tablo 2'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Suç işlemiş kadınlar ile kontrol grubunun öfke ifade biçimi açısından çok boyutlu öfke ölçeğine göre karşılaştırılması Tablo 3'de verilmiştir. Öfkeye yol açan etmenler arasında yer alan ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama, eleştirilme puanları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Ayrıca suçlu kadınların öfke belirtileri puanı kontrol grubundaki kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p < 0.05$) (Şekil 1).

Öfke ile ilişkili düşünceler arasında yer alan; "öfkesine yönelik düşünceler", "diğerlerine yönelik düşünceler", "kendine yönelik düşünceler" ve "dünyaya yönelik düşünceler"e ilişkin puanlar gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir; suç işlemiş kadınların puanı, kontrol grubundan anlamlı derecede yüksektir ($p < 0.05$; $p < 0.01$; $p < 0.01$; $p < 0.01$) (Şekil 2).

Öfke ile ilişkili davranışlar arasında yer alan;

Tablo 1. Suçlu ve kontrol grubunun yaş, öğrenim durumu, medeni durum, gelir, çalışma durumu, ikamet edilen yer ve maddi kaniye göre karşılaştırılması

	Suçlu (n=102)	Kontrol (n=77)	p
	Ort±SD	Ort±SD	
+ Yaş	35.84±9.25	34.70±9.33	0.417
Öğrenim durumu	İlkokul	53 (%52)	30 (%39)
	Ortaokul	18 (%17.6)	9 (%11.7)
	Lise	21 (%20.6)	23 (%29.9)
	Üniversite	10 (%9.8)	15 (%19.5)
Medeni durum	Evli	40 (%39.2)	45 (%58.4)
	Bekar	19 (%18.6)	17 (%22.1)
	Boşanmış	28 (%27.5)	9 (%11.7)
	Ayrı yaşamakta	6 (%5.9)	3 (%3.9)
	Dul	9 (%8.8)	3 (%3.9)
Gelir	< 500 TL	36 (%35.3)	24 (%31.2)
	500-999 TL	40 (%39.2)	29 (%37.7)
	1000-1999 TL	16 (%15.7)	20 (%26)
	≥ 2000 TL	10 (%9.8)	4 (%5.2)
Çalışma durumu	Evet	54 (%52.9)	38 (%49.4)
	Hayır	48 (%47.1)	39 (%50.6)
İkamet edilen yer	Kent merkezi	69 (%67.6)	58 (%75.3)
	Gecekondu	28 (%27.5)	13 (%16.9)
	Kırsal	5 (%4.9)	6 (%7.8)
Ekonomik kani	Yoksul hissetme	36 (%35.3)	21 (%27.3)
	Orta halli hissetme	63 (%61.8)	55 (%71.4)
	Zengin hissetme	3 (%2.9)	1 (%1.3)

Ki-Kare test kullanıldı, **p<0.01

"saldırgan davranışlar"a ilişkin puanlar gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). "Sakin davranışlar" ve "kaygılı davranışlar"a ilişkin puanlar gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p<0.01$; $p<0.01$); suç işlemiş kadınların puanı,

kontrol grubundan anlamlı derecede yüksektir (Şekil 3).

Kişiler arası öfke tepkileri arasında yer alan; "intikam tepkileri"ne ilişkin puanlar gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). "Pasif-agresif tepkiler", "içe dönük

Tablo 2. Suçlu ve kontrol grubunun diğer tanımlayıcı özelliklerinin değerlendirilmesi

		Suçlu (n=102)	Kontrol (n=77)	P	
		Ort±SD	Ort±SD		
+Anne ile kalış süresi (yıl)		20.90±9.16	21.81±8.04	0.462	
+Baba ile kalış süresi (yıl)		18.39±9.07	21±8.49	0.045*	
		n (%)	n (%)		
Anne-baba durumu	Anne sağ	36 (%35.3)	11 (%14.3)	0.010*	
	Baba sağ	7 (%6.9)	5 (%6.5)		
	Anne, baba sağ	43 (%42.1)	48 (%62.3)		
	Anne, baba ölü	16 (%15.7)	13 (%16.9)		
Birlikte yaşanılan kişiler	Eş ile	32 (%31.4)	41 (%53.2)	0.002**	
	Aile ile	50 (%49)	32 (%41.6)		
	Yalnız	20 (%19.6)	4 (%5.2)		
Alışkanlık (sigara vb)	Var	87 (%85.3)	24 (%31.2)	0.001**	
	Yok	15 (%14.7)	53 (%68.8)		
	Sigara	84 (%82.4)	23 (%29.9)		0.001**
	Alkol	16 (%15.7)	1 (%1.3)		0.001**
	Uyuşturucu md.	19 (%18.6)	0		0.001**
Psikiyatrik başvuru	Yok	81 (%79.4)	62 (%80.5)	0.855	
	Var	21 (%20.6)	15 (%19.5)		

Ki-Kare test kullanıldı, +Student t test, *p<0.05, **p<0.01

tepkiler" ve "umursamaz tepkiler"e ilişkin puanlar gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir; suç işlemiş kadınların puanı, kontrol grubundan anlamlı derecede yüksektir (p<0.01; p<0.01; p<0.01) (Şekil 4).

Gruplara göre anne-baba tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0.05) (Tablo 4). Suç işlemiş kadınların anne-baba tutumu ile öfke ifade biçimi arasındaki ilişkinin karşılaştırılması Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir: Suç işlemiş kadınların anne tutumu puanı ile çok boyutlu öfke ölçeğinin alt boyutu olan öfkesine ve diğerlerine yönelik düşünceler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmakta iken

(p<0.05); diğer alt boyut puanları ile anne tutumu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0.05). Suç işlemiş kadınların baba tutumu puanı ile çok boyutlu öfke ölçeğinin alt boyutu olan öfkesine ve diğerlerine yönelik düşünceler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmakta iken (p<0.05); diğer alt boyut puanları ile baba tutumu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0.05).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Suç ile cinsiyet ilişkisi tarih boyunca ilgi odağı olmuş; sosyal, ekonomik, siyasal alanlardaki iler-

Tablo 3. Çok boyutlu öfke ölçeğinin gruplara göre değerlendirmesi

	Suçlu (n=102)	Kontrol (n=77)	p
	Ort±SD	Ort±SD	
Öfkeye İlişkin Belirtiler	34.51±10.80	30.75±9.57	0.016*
Öfkeye Yol Açan Etmenler:			
Ciddiye Alınmama	70.22±18.83	70.56±16.23	0.901
Haksızlığa Uğrama	69.67±10.97	66.62±11.88	0.078
Eleştirilme	17.04±4.86	16.71±3.93	0.622
Öfke İle İlişkili Düşünceler:			
Öfkesine Yönelik	18.22±8.04	16.08±5.16	0.031*
Diğerlerine Yönelik	22.88±7.04	17.83±5.16	0.001**
Kendine Yönelik	16.67±5.87	13.11±4.47	0.001**
Dünyaya Yönelik	15.68±5.98	10.13±4.12	0.001**
Öfke İle İlişkili Davranışlar:			
Saldırgan Davranışlar	24.47±9.79	22.79±8.57	0.244
Sakin Davranışlar	37.23±6.60	33.78±7.69	0.001**
Kaygılı Davranışlar	14.5±3.52	11.65±3.49	0.001**
Kişiler Arası Öfke Tepkileri:			
İntikam Tepkileri	49.61±20.26	51.58±18.48	0.503
Pasif-Agresif Tepkiler	34.27±7.54	30.84±8.96	0.006**
İçer Dönük Tepkiler	34.63±6.92	30.76±7.65	0.001**
Umursamaz Tepkiler	9.14±3.30	7.14±2.96	0.001**

Student t test kullanıldı, *p<0.05, **p<0.01

lemeler ve değişimlerin bu ilişkiyi çok yönlü olarak etkilediği vurgulanmıştır. Bununla birlikte "suç işlemiş kadın" günümüzde halen önemli bir biyo-psikososyal sorun olarak görülmesine rağmen, güncel psikiyatride yerini yeterince bulamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda suç işlemiş kadınların sosyo-demografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Kişilerin suça yönelmesinde en büyük faktörlerden birinin eğitim yetersizliği olduğu vurgulanmaktadır (Ortaköylü ve ark. 2004, İçli ve Öğün 2000). Ayrıca

hükümlü kadınların medeni durumları incelendiğinde evli ve boşanmış olanların yüksek oranda olduğu ve boşanmış kadınlarda suç oranının yüksek olduğu görülmektedir (İçli ve Öğün 1988). Araştırmamıza katılan kadınların %52'sinin ilkökul mezunu ve evli kadın oranının %39.2, boşanmış kadınların oranının da %27.5 olduğu tespit edilmiştir. Boşanmış kadınların daha fazla ekonomik, toplumsal, bireysel sorunlarla baş etmek zorunda kaldığı ve bu durumun kadını suça ittiği söylenebilir.

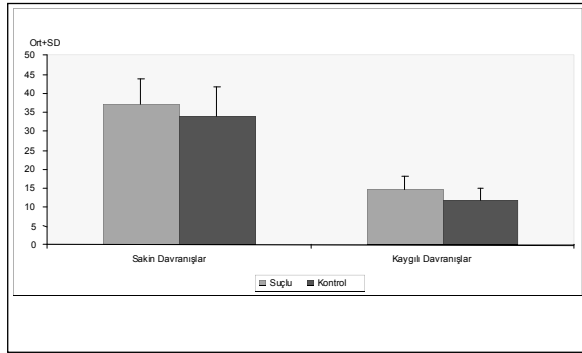
Tablo 4. Anne-baba tutum ölçeği puanlarının gruplara göre değerlendirilmesi

	Suçlu (n=102) n (%)	Kontrol (n=77) n (%)	P
Anne tutumu (≥ 185)	18 (%18.0)	12 (%15.6)	0.671
Baba tutumu (≥ 183)	15 (%16.5)	7 (%9.3)	0.176

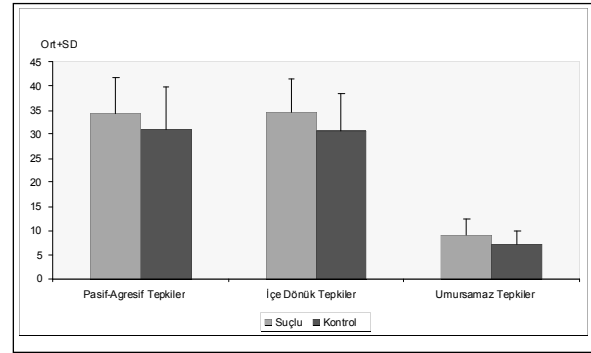
Anne için demokratik tutum ≥ 185 , anne için otoriter tutum < 185

Baba için demokratik tutum ≥ 183 , baba için otoriter tutum < 183

(Student t test kullanıldı *p<0.05)

Şekil 3. Öfke ile ilişkili davranışlar puanlarının gruplara göre dağılımı.

Şekil 4. Kişiler arası öfke tepkileri puanlarının gruplara göre dağılımı.

Cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerle yapılan bir çalışmada, cezaevi öncesi yaşamlarında grubun yarısında alkol, üçte birine yakınında esrar ve üçte birinden daha fazlasında karışık madde kullanımı öyküsü bildirilmiştir (Akcan ve ark. 2000, Erbinç ve ark. 2002, Balcıoğlu ve ark. 2001). Yine ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada madde bağımlılarının 2/3'ünün suç işlediği belirlenmiştir (Çakmak ve ark. 1996). Özellikle birden fazla madde (amfetamin, esrar gibi) kullanan kadınların, iki ya da daha fazla defa cezaevine girdiği ve özellikle de hırsızlık suçu işledikleri tespit edilmiştir (Akcan ve ark. 2000). Çalışmamızda cezaevine girmeden önce alkol ve uyuşturucu madde kullanımı oranının literatürle uyumlu olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca suç işleyen kadınların %79.4'ü cezaevine girmeden önce hiç psikiyatrik başvuruda bulunmamıştır. Bu durum göz önüne alındığında psikiyatrik yardım ve destek ihtiyacının fazla olduğu düşünülebilir. Fakat suç işlemiş kadınların %35.3'ünün gelir düzeyi

aşgari ücretin altındadır. Bu yüzden yoksullukla mücadele ve sağlık sigortası altına alma önemli bir sosyal politika olmalıdır.

Gruplara göre anne ve baba tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Bu sonuca göre Türk aile yapısının genelde otoriter bir tutum sergilediği söylenebilir. "Öfkelendiğinizde aşağıdaki belirtiler sizde ne sıklıkla ortaya çıkar?" sorusuyla öfkenin fiziksel belirtileri araştırılmaktadır. Araştırmamızda suç işlemiş kadınların öfke belirtileri puanı kontrol grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Bu durum yayınlarda belirtildiği gibi hostilite ve öfke arasında belirgin bir ilişkinin olduğunu destekler (Berkowitz 1990).

"Öfkeye yol açan etmenler" adı verilen ikinci bölümün sonuçları incelendiğinde de her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. "Öfkeyle ilgili düşünceler" bölümünde

Tablo 5. Anne tutumunun öfke puanlarına etkisi

Çalışma Grubu	Anne Tutumu p		
	<185	≥185	p
Öfkeye İlişkin Belirtiler	32.86±10.37	32.00±10.09	0.677
Öfkeye Yol Açan Etmenler:			
Ciddiye Alınmama	68.71±18.04	76.00±21.26	0.137
Haksızlığa Uğrama	69.36±10.19	70.22±14.61	0.767
Eleştirilme	16.78±4.69	17.61±5.54	0.513
Öfke İle İlişkili Düşünceler:			
Öfkesine Yönelik	17.35±7.75	21.94±8.39	0.027*
Diğerlerine Yönelik	22.32±7.38	25.44±5.17	0.041*
Kendine Yönelik	16.35±6.18	17.88±4.40	0.321
Dünyaya Yönelik	15.15±6.10	17.61±5.21	0.117
Öfke İle İlişkili Davranışlar:			
Saldırgan Davranışlar	23.63±9.75	27.72±9.75	0.111
Sakin Davranışlar	37.25±6.53	36.72±7.25	0.759
Kaygılı Davranışlar	14.48±3.61	14.50±3.34	0.990
Kişiler Arası Öfke Tepkileri:			
İntikam Tepkileri	47.71±17.81	53.16±21.37	0.260
Pasif-Agresif Tepkiler	34.07±7.06	34.22±9.27	0.949
İçe Dönük Tepkiler	34.04±6.82	37.16±7.37	0.087
Umursamaz Tepkiler	9.13±3.36	8.88±2.96	0.776

Student t test kullanıldı, *p<0.05

kişinin "öfkesine", "diğerlerine", "kendisine" ve "dünyaya yönelik" düşünceleri araştırılmaktadır: Çalışmamızda hükümlü kadınların tüm alt başlıklarda kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Suç işlemiş kadınların suç işleme nedenlerini kendilerine, dış dünyadaki olumsuzluklara atfetmeleri veya cezaevi yaşantısının öfke duygusunu arttırması bu durumun sebebi olarak öne sürülebilir.

"Öfke ile ilişkili davranışlar" adı verilen üçüncü

bölümde her iki grupta da "saldırgan davranışlar" puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Biaggio ve Godwin (1987), erkeklerin öfkelenedikleri zaman öfkelerini kadınlara göre daha çok fiziksel tepkilerle ifade ettikleri, kadınların ise öfkelerini daha gizli yollarla ifade etmeyi tercih ettikleri ileri sürmektedir. Ayrıca öfke duygusunun kadınlara yakıştırılmadığı ve bu nedenle kadınların bu duygularını dışa vurmayarak içe attıkları belirtilmektedir (Balkaya ve Şahin 2003). Sakin ve kaygılı davranışlar bastırılan ve içe atılan öfke biçimleridir. Literatürde içe yönelik

Tablo 6. Baba tutumunun öfke puanlarına etkisi

Çalışma Grubu	Baba Tutumu		p
	<183	≥ 183	
Öfkeye İlişkin Belirtiler	32.88±10.47	31.50±9.97	0.563
Öfkeye Yol Açan Etmenler:			
Ciddiye Alınmama	69.02±18.56	75.06±23.27	0.273
Haksızlığa Uğrama	69.52±10.37	69.00±15.61	0.870
Eleştirilme	16.86±4.69	18.06±5.47	0.382
Öfke İle İlişkili Düşünceler:			
Öfkesine Yönelik	17.72±8.14	22.33±8.17	0.048*
Diğerlerine Yönelik	22.01±7.35	26.33±3.86	0.002*
Kendine Yönelik	16.06±6.18	19.40±4.99	0.053
Dünyaya Yönelik	15.07±6.04	18.33±4.62	0.052
Öfke İle İlişkili Davranışlar:			
Saldırgan Davranışlar	23.82±9.80	28.86±11.45	0.080
Sakin Davranışlar	37.31±6.52	37.00±6.68	0.865
Kaygılı Davranışlar	14.57±3.71	13.66±2.79	0.371
Kişiler Arası Öfke Tepkileri:			
İntikam Tepkileri	49.17±20.53	57.33±22.20	0.168
Pasif-Agresif Tepkiler	34.75±7.48	32.60±8.50	0.323
İçe Dönük Tepkiler	34.51±6.95	36.53±6.86	0.306
Umursamaz Tepkiler	9.27±3.53	8.86±3.09	0.677

Student t test kullanıldı, *p<0.05

öfkenin çoğu zaman bireylerde, depresyon, somatik hastalık, intihar girişimi gibi psikiyatrik sorunlara, ülser ve kalp hastalıkları gibi fiziksel hastalıklara sebep olabileceği belirtilmektedir (Biaggio ve Godwin 1987, Bridewell ve Chang 1997, Türkçapar ve ark. 2004, Sayar ve ark. 2000, Batıgün 2002, Fava ve ark. 1990). Çalışmamızda, suç işlemiş kadınların "sakin" ve "kaygılı davranışlar" puanlarının yüksek olması öfkelerini içe attıklarını göstermektedir. Bu nedenle cezaevindeki kadınlarda psikiyatrik ve fiziksel hastalıkların daha fazla gelişebileceği düşünülebilir.

"Kişilerarası öfke tepkileri" adı verilen dördüncü bölümde "intikama yönelik tepkiler" alt başlığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. "Pasif-agresif", "içedönük" ve "umursamaz tepkiler" alt başlığından beklenildiği şekilde suç işlemiş kadınlar, kontrol grubuna göre yüksek puan almıştır. Sonuçta suç işlemiş kadınların öfkelerini kontrol etmekte ve uygun şekilde baş etmede güçlük çekerek, uygun olmayan biçimlerde ifade ettiklerini söyleyebiliriz.

Anne-baba tutumu puanı ile çok boyutlu öfke

ölçeğinin "öfke ile ilgili düşünceler" alt boyutundaki "öfkesine" ve "diğerlerine yönelik" düşünceler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmakta iken; "öfkeye ilişkin belirtiler", "öfkeye yol açan etmenler", "öfke ile ilişkili davranışlar" ve "kişiler arası öfke tepkileri" alt boyut puanları ile anne-baba tutumu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır (Tablo 5-6). Literatürde, otoriter ailelerde yetişen gençlerin, karar verme ve düşüncelerini ifade etmekte güçlükler yaşadığı ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu; katı fiziksel ceza kullanımının şiddet ve suç işlemeyi arttırdığı bildirilmektedir. Ülkemizde yapılan iki çalışmada da ailelerini otoriter olarak algılayan ergenlerin saldırganlık düzeyleri yüksek bulunmuştur (Avcı 2006). Çalışmamızda literatürden farklı olarak suç işlemiş kadınlarda, anne-baba tutumu ile öfke ifadesi arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Suç ile cinsiyet ilişkisi tarih boyunca ilgi odağı olmuş; sosyal, ekonomik, siyasal alanlardaki ilerlemeler ve değişimlerin bu ilişkiyi çok yönlü olarak etkilediği vurgulanmıştır. Bununla birlikte "suç işlemiş kadın" günümüzde halen önemli bir biyopsikososyal sorun olarak görülmesine rağmen, güncel psikiyatride yerini yeterince bulamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda, suç işlemiş kadınların sos-

yodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerini araştırdık. Verilerimiz, suç ve kişiyi suça iten faktörlerin çok yönlü araştırılması gereksinimini ortaya koymaktadır. Türkiye'de suç işlemiş kadınlarla ilgili çok sınırlı sayıda araştırma vardır; daha kapsamlı çalışmalarla bu alandaki eksiklikler her yönüyle tartışılmalıdır. Cezaevleri ile ilgili bürokratik prosedürler ve kadınların çalışmaya katılma motivasyonlarının az olması bu tür çalışmalarda karşımıza ciddi kısıtlılıklar getirirse de bu alandaki eksikliklerin giderilmesinin suç işlemiş kadınlara verilecek destek ve suça yönlendiren faktörlerin psikiyatrik açıdan irdelenmesi açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Öfke, saldırganlık ve suç arasında bir ilişki olduğu yadsınamaz bir gerçektir ve dolayısı ile psikiyatri gündeminde yer almalıdır. Kadınların suç oranının düşük olması nedeniyle hükümlü kadınlarda öfke ve öfke kontrolü göz ardı edilmektedir; bu konu kadın cezaevlerinde rehabilitasyonun bir amacı olmalıdır.

Yazışma adresi: Dr. Huriye Ersen, 1Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, dr_huriyegumus@hotmail.com

KAYNAKLAR

- Akcan A, Akcan F, Balçioğlu İ (2000) İstanbul kapalı cezaevlerindeki erkek adli tutuklu ve hükümlülerde cezaevi öncesi alkol ve madde kullanma sıklığı. *Bağımlılık Dergisi*, 1:12-16.
- Akcan A, Bıkım E, Akcan FE ve ark. (2000) İstanbul'da suç zanlısı kadınlarda cezaevi öncesi alkol ve madde kullanma sıklığı ve özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 1:9-13.
- Aslan SA (2005) Ergenlerde ana-baba tutumu- sınav kaygısı, ders çalışma becerilerinin lise giriş sınavını yordama düzeyleri. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı.
- Avcı R (2006) Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Adana Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Balçioğlu İ, Doksat MK, Tan O (2001) Madde bağımlılığı, göç ve suç. *Yeni Symposium*, 39:185-191.
- Balçioğlu İ, Kocabaşoğlu N, Savrun BM (2000) Suç, göç, çocuk. *Yeni Symposium*, 38:51-55.
- Balkaya F, Şahin NH (2003) Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14:192-202.
- Batıgün AD (2002) Gençler ve İntihar: Diğer Yaş Gruplarıyla Farklılaşan Özellikler. (Doktora Tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berkowitz L (1990) On the formation and regulation of anger and aggression: A cognitive-neoassociationistic analysis. *Am Psychol*, 45: 494-503.
- Biaggio MK, Godwin WH (1987) Relation of depression to anger and hostility constructs. *Psychol Rep*, 61:87-90.
- Bilal G (1984) Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının uyum düzeyine etkisi. (Doktora Tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bridewell WB, Chang EC (1997) Distinguishing between anxiety, depression and hostility: Relation to anger-in, anger-out, and control. *J Pers Individ Dif*, 22:587-590.
- Cansunar N, Aşirdize M, Aycan N ve ark. (1997) Kadının suça yönelimi; karşılaştırmalı bir çalışma. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 3:341-351.
- Çakmak D, Kralı A, Akvandaz Y ve ark. (1996) Son beş yıl içinde AMATEM'e yatan bağımlıların özellikleri. İstanbul.
- Dahlenberg LL (1998) Youth violence in the United States. Major trends, risk factors, and prevention approaches. *Am J Prev Med*, 14:259-272.

- Erbiñ S, Evren C, Bařođlu C ve ark. (2002) Adli gözlem için gelen suçlularda sosyodemografik özellikler, kaygı, öfke ifadesi ve benlik saygısının kişilik bozukluğu ile ilişkisinin araştırılması. *Düşünen Adam*, 15:97-103.
- Fava M, Anderson K, Resenbaum JF (1990) Anger attacks: possible variants of panic and major depressive disorders. *Am J Psychiatry*, 147: 867-870.
- Garbarino J (1999) Lost boys: Why our sons turn violent and how we can save them. *Violence by children and adolescent*. New York, Anchor Books, s.321-341.
- İçli T, Öğün A (1988) Sosyal değişme süreci içinde kadın suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5:17-32.
- İçli T, Öğün A. (2000) Kadın suçluluğunu etkileyen bazı sosyolojik faktörler. *Kadın*, 1. http://emu.edu.tr/~kadin_woman2000/menu_turkish.htm (15.03.2007).
- Kızmaz Z (2006) Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30: 47-70.
- Kuzgun Y (1973) Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5:57-70.
- Loeber R (1990) Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency. *Clin Psychol Rev*, 10:1-41.
- Moeller TG (2001) Youth aggression and violence: A psychological approach. *Family Factors*. USA, Lawrence Erlbaum Associates, s.98-126.
- Nuglet WR, Champling D (1997) The effects of anger control training on adolescent antisocial behavior. *Research on Social Work Practice*, 7:446-462.
- Ortaköylü L, Taktak Ş, Balcıoğlu İ (2004) Kadın ve suç. *Yeni Symposium*, 42:13-19.
- Rupp DE, Vodanovich SJ (1997) The role boredom processing self-reported anger and aggression. *J Soc Behav Pers*, 12:925-936.
- Sayar K, Güzelhan Y, Solmaz M ve ark. (2000) Anger attacks in depressed Turkish outpati ents. *Ann Clin Psychiatry*, 12: 213-218.
- Sharkin BS (1993) Anger and gender: theory, research and implication. *J Couns Dev*, 71:386-389.
- Tolan PH, Gorman SD, Huesmann LR ve ark. (1997) Assessment of family relationship characteristics: A measure to explain risk for antisocial behavior and depression among urban youth. *Psycholo Assesst*, 9:212-223.
- Türkçapar MH, Güriz O, Özel A ve ark. (2004) Antisosyal kişilik bozukluğu olan hastalarda öfke ve depresyonun ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15:119-124.
- Wodarski JS (1987) An examination of spouse abuse, practice issues for the profession. *Clinical Social Work Journal*, 15:172-187.

DÜZELTME

Klinik Psikiyatri Dergisi 2011-3. sayısında yayınlanan “**Miyokard İnfarktüsü Geçiren Kişilerde Mizaç ve Karakter Boyutları ve Öfke, Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri**” başlıklı makalenin yazar isimler teknik bir hata nedeniyle yanlış olarak yayınlanmıştır. Söz konusu makalenin yazar isimleri aşağıdaki gibidir.

Bu yanlışlıktan dolayı makalenin yazarlarından ve okuyucularımızdan özür dileriz.

Klinik Psikiyatri Dergisi

Hasan Arslan¹, Haluk Arkar², Zülfikar Danaođlu³

¹Uz.Psk., Erzincan Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniđi, Erzincan, ²Doç.Dr., Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü, ³Uz.Dr., Kent Hastanesi Kardiyoloji Kliniđi, İzmir